

Ese de d'óve ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cam 150. de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipe

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune

la

„LUMINA“

fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. aprile vechiu incepemu patrariulu alu doile alu anului curinte, pentru care deschidemu prenumeratiuni nóue, cu conditiunile ce se vedu in fruntea foii.

Pre timpulu sinodului eparchialu ni vom dá tóta trud'a a comunicá desbaterile cátu mai in detaiu sispres multiamirea onoratiloru nostri cetitori.

Aradu, 25. martiu 1873.

Redactiunea.

Paralela intre serbi si romani.

Ochiulu omului de bine, nu póte scapá din vedere cercustanti'a, cá la poporulu serbescu, invetiamentulu si desvoltarea intielegerii nationali, facu pasi cu multu mai repedi si mai mari de cátu la noi romanii. Atát'a pentru cultur'a intielegerii.

Éra pentru cultur'a morala bisericesca, se observa cumca romanii sunt innaintea serbiloru; de unde romanii, in proportiune, se si inmultiescu mai tare de cátu serbii.

Ce se fie óre caus'a? Sunt dóe rezultate feliiurite, dintre cari unulu ni este favorabilu, deci nu póte fi nici de lipsa nici la locu o scusa, buna óra casí cea superficiala a unor'a cari, in casu de rele, invinuescu totu numai trecutul tristu alu natiunei, cáci li este lene se intre cu cugetarea in presinte, pentru a ispití, daca nu cumva causele sunt chiar in starea de astadi?

Nepotrivindu-se aci scus'a cu trecutul, cum diseram, cauta se intrámu in essaminarea stáarii de astadi atátu a serbulu cátu si a romanulu. Deci pentru paralel'a culturei morali, cauta se mergemu in bisericel' amanduror'a; éra pentru paralel'a culturei intelectuali vom merge in scólele si la literatur'a amanduror'a.

In biserica, serbulu nu intielege nimica, pentru cá santele rugatiuni nu sunt in limb'a lui, ci in cea vechia slavéna, astadi mórtá si straina. Romanulu in biserica, intielege totu; prin canalulu intielegerii se stirnesce si se cultiva inim'a lui spre bine. Eca aci caus'a cá romanulu, este naintea serbulu din privinti'a morala bisericesca.

Almintrea se vede la literatur'a poporala, si in scól'a elementaria carea isi ié totu-de-un'a de indreptariu literatur'a. Aci serbulu, carele n'a capetatu o literatura populara de la biserica, si-a facutu insusi un'a populara pre intielesulu natiunei intregi, s'o pricépa professorii casí plugarii, diregatorii casí cetatienii. Inse romanulu, carele avea acum o literatura populara in biserica pre intielesulu tuturor'a, va se dica avea o indemánare gat'a, la carea au lucratu protoparinti' sei cu multa invetiatura si cu intiepletiune, au nesocotit'o pre acést'a si si-au facutu pentru poporu o literatura nóua, carea nu este populara pentru cá poporulu nu o pricepe, cu ale ei diceri nem-

ite si ungurite, si cu ale ei cuvinte: „reprosiuri“, „formidabili“, „deliberatiuni“, „agende superate“ scl.; apoi scól'a romanulu, luandu-se dupa acésta literatura, devení mai putienu roditória pe calea desvoltárii intielegerii nationali. Aci e caus'a cá serbulu, cu desvoltarea intielegerii naionali, este innaintea romanulu. Din acésta cauza urméza apoi, pre o lege a naturei, ceea ce vedemu in tóte dilele, si a nume:

cá natiunea serbésca, in tóte trebile sale nationali si bisericesci, isi afirma esistinti'a sa si interesele sale cu mai multa putere, de cátu noi romanii;

cá pre intieliginti'a ei cea adeverata, fiindu cá o intielege deplinu, mass'a cea mare a poporulu o si spriginesce mai bine, de cum se intemplá acést'a la noi;

cá pre intieliginti'a falsa (carturari dar farisei) serbii o supunu, mai repede de cátu noi, la o judecata drépta; prin urmare au mai putieni ómeni falsi si lenesi cáci acolo e téma de repediunea si de puterea judetiului publicu;

cá ale loru cantári nationale petrundu si insufletiescu pre toti, pre candu ale nóstre, cu: „Planulu celu secretu“ remanu sterpe (Cu adeveratu si la noi, unu omu, Dr. Marienescu si-a datu truda a pune elementulu poporalu in cantáril' nationale; inse nu e spriginitu de ajunsu, ma remane mai cá isolatu, pentru cá mass'a mare alérga dupa piticotii literari, ce acum sunt idolii de moda, cáci aducu diceri si cuvinte neintielese de masse, apoi slabitiunea masseloru a tostú pururia se adóre ceea ce nu intielege, ce se deslucisce érasí de acolo cá elementulu animalu in omu precumpenesce pre celu intelectualu: de cátu se se insufletiesca de unu cuventu cé-lu intielege, mai vre se se amagésca de o frasa incálcita ce-i turbura preceperea;)

mai urméza din acea cauza cá la serbi, cu desvoltarea intieligintiei, sporesce lucrulu si capitalulu; pre candu noi lucrámu numai ca se ni acoperimu lipsele celea câte nu le pútemu incunjurá, fie siliti de fóme fie de cuviintia; éra din sudórea nóstra strainulu isi face capitalu.

Si altele, si altele.

Opriti-ve odata, cei ce scrieti pentru romani in diceri straine si cu straine cuvinte. Vedeti reulu, la care ne impingeti. Nu ve dóre de noi? Scrieti romaniloru romanesce, séu se nu scrieti defeliu!

Georgiu Popa.

Predica la Pasci.

de

Josifu J. Ardelénu.

„Cristos a inviátu din mórti, cu mórtéa pre mórté calcandu, si celoru din mormen-turi viétia daruindu-le.“

Infioratória e gróp'a intunecósa a mormentului atunci, candu vedemu punendu in ea, la celea eterne: pre parinti, fii, fratii si amici nostri. Dar si mai infioratória ar fi atunci, candu in aceea ni s'ar sfarsi firulu vietii, si candu ar fi adeveratu cá, dupa ce va murí omul, nu va mai inviá. — Dar cei ce nu credu intru inviere, accia retacescu amaru: accia, n'au veditu resarindu seminti'a cea astupáta in pământu; ni vine se credu cá accia n'au

vediatu, dupa întunerecu, lumina; mi vine se credu că, n'au vediatu astupendu-se colea în pulbere unu yerme mitutelu, si apoi nu peste multu sborandu în aeru. — Ôre, omulu, fiinti'a acést'a întielépta, se nu se aredice preste acestea? Se nu mai resara din pamentu? Ôre, numai pentr'ace'a se fie ziditu în lume, ca si mai pe urma sè se de prada unoru animale nimernice, în adenculu mormentulu?! Ar fi vai de elu! La asemenea întem- plare, cu nimicu ar fi mai deschlinitu înainte lui Dumnedieu, decâtu molim'a (mortatiunea) ceea, ce o aruncâmu si o astupâ- mu în grôpa. Nu! omulu nu se pôte asemenâ cu unu simplu ani- malu; căci omulu pôrta chipulu lui Dumnedieu care este „chi- pulu Omului-Dumnedieu“ pentru care nainte de ast'a. cu trei dile sè îmbracă în vestmintu; de jele; căci a moritu; ér astadi, se îmbraca în vestmentu de bucuria căci a înviatu. Da! în dio- rile deminetiei acesteia, se adevérî înviera Domnului nostru Isus Cristos, ce o saluta crestinii, de secele de ani, cu salutarea „Cristos a înviatu.“ De mare însemnetate sunt dara cuvintele a acesteia, căci de nimicu se interesédia omulu mai multu, ca de secretulu celu din colo de mormentu: că ôre, Dómne, inviá-va dupa ce va mori?! Astadi dara, acést'a e întrebarea, la carea, numai dupa ce vi-am aretatu în partea ánteia a cuventarii, cum- ca Cristos a înviatu; voiú poté respunde în partea a dóua: că si noi. vom inviá.

I.

Dupa ce. Mantuitoriulu nostru Isus Cristos, prin mórte, în muntele Golgothei si-au încheiatu lucrarea cea mare, pentru care a fostu trimisu în lume dela Tatalu: si dupa ce si-au aretatu minunile celea mari aici pe pamentu, a mai voitu se implínésca o fapta mare: *mantuítorie si îmbucurátorie pentru omenime.* Fapt'a ace'a se cuprinde intru proroci'a lui inviere.

Intelhindu-lu odata fariseii si carturarii pe Cristos ilu ro- gara se li arete semne si minuni, éra Elu a disu: „Némulu reu si précurvariú semnu poftesce, si nu i se va dá lui semne, numai semnulu lui Ion'a proroculu: că precum a fostu Ion'a în pantecele chitului trei dile si trei nopti, asia va fi si Fiulu omenescu în ini- m'a pamentului trei dile si trei nopti.“

Cristosú totu acést'a a spus'o si invetiaceiloru sei în mai multe ronduri, astfeliu: *si me vor omori pre mine, si a treia di me voiú sculá.* (Mat. XVII, 23.) Éra într'altu rondu: *dupa invi- ere, mai nainte de voi, voi merge în Galilea, acolo me veti vedé.*

Ôre implinitu-s'au prorociile aceste în di'a-de astadi?

Se mergemu si se vedemu dimpreuna cu portatórele de miru muieri la mormentulu Domnului. Veniti se vedemu, ce au gasitu ele ajungendu acolo? Evangelistulu Marcu la capu XVI, I. dice că: „*cautându ele, au vediatu piétr'a resturnata;*“

Ah ce minune, ce spaima le-au cuprinsu! Nu mai vedu la loculu seu, piétr'a cea grea si mare, ce o vediu nainte de acést'a cu trei dile punendu-se pe Cristos. Nu mai vedu sub ea, pre cel'a, pentru care duserá omagie scumpe! Da! se spaimentara. Au dóra nu se nasce în noi un'a că acést'a? Au dóra, nu ne po- temu convinge din noi insine, că atunci, candu ni apare ceva supranaturalu, séu ce nu pôtemu cuprinde cu mintea din o data, — ne spaimentâmu?! Bâ asia! Dovéda luminata în privinti'a acést'a ni este caletori'a Apostolului catra Damascu, candu pe cale a strelu- citu peste elu fora de yeste lumina din ceriu, de carea a cadiatu la pamentu si s'a spariatu forte, în câtu eschiama: „*cine esti Dóm- ne?*“ ca-si candu ar fi disu: *ce minune e acést'a?*

Prin urmare, nici noi n'avemu ce se ne tememu, séu se ne indoimu despre adevéru ce-lu vedemu astadi, la mor- mentulu Domnului. Nu! căci prin resturnarea petrii cadii si céti'a de pre ochii nostri, vediatu, că Cristos, care a fostu restignitu pre cruce si pusu în mormentu, — astadi a invi- atu. Nu ve temeti-dara, J. A.! a crede asia ceva. Acést'a a spu- s'o si ingerulu, ce siede pe piétra, versandu credintia si barba- tia intru muieri: „*nu ve temeti; căci sciu, că pre Isus celu restig- nitu cautati, nu este aici, că s'a sculatu precum a disu; veniti de vedeti loculu unde a zacutu Elu.*“ (Mat. XXVIII. 5, 7.) Éta din o data ele vedu si pre celu cautatu, apropiendu-se de ele si dicen- du-le: „*nu ve temeti! nu ve temeti! veniti mai aprópe, si ve uitati bine la mine; căci eu sum cel'a ce am fostu mortu si am înviatu chiepati si pre ceia lalti, si apoi mergeti si spuneti si invetiacei- loru mei, ca se se adune toti în Galilea, caci acolo me vor vedé.*“ Si se duseré numai de câtu, spunendu invetiaceiloru cele vediate si audite. La inceputu si pre ei îi cuprinse mirare; inse acést'a nu tîenú multu; căci Cristos dupa cum a prorocitu, a venit în mediloculu loru. Astfeliu indoiél'a li se prefacú în credintia; éra fric'a în bucuria; în câtu vestea, ce mai nainte n'o potura cuprinde cu mintea, o vediu cu ochii, si o pipaira cu manile.

Cristos a înviatu! E fapta dara, si nu mintiuna, nici vre o scornitura amenésca. Ceea ce cu atâtu mai vertosu nu se pôte trage la indoiéla, căci despre ea, n'au graitu numai angerulu, n'au

marturisitu numai purtatóriele de miru muieri: ci si Apostolii, urmatorii lui Cristosu, cari pentru invierea lui au suferitu cele mai grósnice chinuri, batjocuri, inchisori, esiliuri, mórte si altele. Éta cu ce resolutiune vorbesce Apostolulu Pavelu despre invierea lui Cristos: „*pentru carea pricina (adeca pentru invierea lui Cri- stos) si patimescu acestea, si nu me rusinediu, că sciu, cui am crediatu si adevératu sciu, că puternicu este a pazi lucrulu celu incredintiatu mie la diu'a aceea.*“ (II. Timot. I:12.)

Inviera lui Cristos se adevéresce si prin credinti'a, ce a remasu pastrata din generatiune, în generatiune, în cuvintele aceste: „*Cristos a înviatu din morti.*“

Decumva nu inviá Cristos, ce cugetati, J. mei Asc.! Apos- tolii, si invetiaceii lui Cristos, se supuneau suferintieloru grozave? Rabdau inchisori, batjocuri, mórte si altele? Eu dicu, că nu! ci se impresciau, ca ostasii, cari vediatu, că-si perdurá pe pova- tiuitoriulu în midiloculu luptei — nu mai au sperantia de bi- ruintia.

Inse Cristos a înviatu, a invinsu Apostolii si invetiaceii, mai multi si dintre inimizii lui de mai nainte, recunoscendu-lu de in- vingatoriu mare si adevératu, vestira invetiatur'a lui în tóta lumea.

Scimu, cumca Cristos, nu pentru sine a primitu trupu ome- nescu, nu pentru sine a patimitu si a moritu, ci pentru noi. Asia- dara si invierea a trebuitu se o faca pentru noi. Da! a înviatu pentru noi, ca se fia garantia invierii nóstre. va se dica: ca se ne convinga, că si noi vom inviá.

II

J. A.! Ne convinseramu, că totusi a fostu unu omu în lume care a re'nturnatu din mormentu. Ne convinseramu, că acel'a e insusi Cristos Rescumperatoriulu nostru.

Se ne întrebâmu acum'a: ce ni-au aretatu, candu a invia- tu din mormentu? Si ce trebuie se credemu în urmarea acesteia? Eca ce: că *nu se gata viéti'a omului a colia, unde se pune în pa- mentu;* ci de a colea, inca mai trebuie se resara la o viétiá nóua, ca seminti'a cea astupata în pamentu, si că trebuie se mai véda dupa întunerecu, si lumina.

Ei, dar cugetulu, că cu fiesce care minutu ne apropiâmu de întunereculu sicriului, o! la câte anime slabe, produce mominte triste!

Inse nu ve temeti, nu ve superati ómeni muritori, flori peri- tórie, semintie sadite. Ascultati numai cu ce ve mangaié Cristos „*éta eu cu voi sum în tóte dilele, pana în sfarsitulú vécului.*“

Cumca dupa mórte vom inviá, se vede din fapt'a, că si Cristos a fostu cu trupulu aici pe pamentu, pre cum suntemu si noi, si a înviatu si ne-au invetiatu se credemu intru inviere.

Inviera nóstra o deducemu si din impregiurarea, că Cri- stos este capulu nostru, éra noi suntemu madularile corpului. Cri- stos capulu nostru, a luat parte intru inviere, noi madularile lui noi inca trebuie se luâmu parte intru inviere. Inviera cea de pre urma o credeau multi invetiatu inca nainte de venirea Domnului nostru Isus Cristos pre acestu pamentu. Dar credinti'a lor nu érá tare, cum este astadi credinti'a crestiniloru, pentru că au intarit'o iususi Cristos Dumnedieu prin invierea sa.

Intr'adeveru J. A! putiena sperantia aveau aceia pentru viétiá dupa mórte, si fora mangaiere mai treceau din lume. Fric'a lor de mórte avea întielesu atunci, si cu totu dreptulu puteau dice *inforatória e mórtea!* Dara astadi?! Astadi, noi crestinii pute- mu fi limiseciti si mangaieti, căci scimu că Cristos prin invierea Lui „*a ruptu legaturile mortii, a jefuitu iadulu; si a adusu la lumi- na viéti'a si nestricatiunea.*“ (II. Timot. I, 10.) Si chiar pentr'acea dice într'unu locu Apostolulu Pavelu: „*Er' acum Cristos s'a scula- ty, incepatu'r'a celoru adurmiti s'au facutu.*“ (I. Car. XV. 20,—21.) Éra într'altu locu eschima cu bucuria mare: „*Unde ti-este mórte boldulu teu? Unde ti-este iadule, biruinti'a ta? Er' lui Dumnedieu multumita, celui ce ni-au datu nóa biruintia prin Domnulu nostru Isus Cristos.*“ (I Car. XV. 55—57.)

Acést'a a fostu bucuri'a Apostolului, acést'a e dara si a nóstra în di'a santeloru pasci. Cum se nu ne bucurâmu sciindu că éra ne vom întelni cu parintii, fiii, fratii, si cu iubittii nostri, cari nu de multu ne disera: „*remasu bunu.*“ Se nu ne mai infio- rámu de mórte, că érași vom inviá, Cristos, care astadi a înviatu, s'a facutu inceptoriulu celoru adormiti.

Cristos a moritu si a înviatu prin ce ni-au descoperitu secre- tulu mortii si alu vietie, a presintelú si a viitoriului.

Minunata descoperire!

Asiadara fetiele celea galfede, numai adormira?! Da! căci si mai pe urma aceste le-au disu. Cristos spre mangaierea sufle- teloru nóstre: „*toti cei se suut în mormenturi, vor audí glasulu Domnului.*“ Si într'altu locu: *éra voi me veti vedé pre mine; că eu viu sum, si voi veti fi vii.*“ Amin. —

Despre starea omului dupa pecatuire si despre cultur'a unui poporu.

Fiesce care omu, ajungendu se cugete, intréba: ce, de unde, si pentru ce sunt eu in lumea acést'a? si ce va fi sfarsitul meu? — La aceste intrebari, unu respunsu ilu va indestuli, si adeca: eu sunt omu, creatu de man'a lui Ddieu, si lasatu in lume ca se servescu lui Ddieu, éra sfarsitul meu este intrég'a resplatare si intrég'a fericire la Ddieu; si ca se o dobandescu, debue se implinescu, si se facu voi'a lui Ddieu, care o potu cunósce din mintea cea sanatósa, si din santele scripturi. Dar ce neodihna ilu cuprinde pre omu, simtindu-se neputinciosu spre implinirea voii lui Ddieu? Mai departe intréba, de unde e neputinti'a acést'a? au dóra asia neputinciosu si stricatu a facutu Ddieu pre omu? acést'a nu putem crede, pentru cà Ddieu tóte bune le-au facutu, precum cetimu in cartea facerii; — cu adevératu bunu, nevinovatu si spre totu binele plecatu a esitu omulu din man'a creatoriului, care a promis omului nemurire, precum ni aréta santele scripturi, ce totodata marturisescu: cumca prin peccatele stramosilor in raiu, dupa marturisirea apostolului Pavelu, a intratu peccatulu in lume, si prin peccatu mórtea.

Deci in stramosiulu Adamu s'a stricatu sementi'a genului omenescu, de unde in peccate ne nasce mam'a nóstra. Asia desbinatu fiindu genulu omenescu de Ddieu, mintea lui intunecata, inim'a stricata, càtu dupa marturisirea istorica, in locul lui Ddieu celui edevetatn s'a inchinatu idoliloru si altoru fapturi, precum: sórelui, lunei, steleloru si ierburiloru si asiá érá lumea in peccate, in càtu i-au parutu reu lui Ddieu, cà a facutu pre omu; — dar totusi n'a voitu Ddieu se pérda zidirea sa, ci a trimisu ómeni luminati, cari sunt profetii, ca se o întóreca érasu catra Ddieu; in fine trimise pre unulu nascutu fiiulu seu care s'a nascutu din pré curat'a fecióra Maria, si a luat pre sine corpu omenescu: ca se vorbésca ómeniloru fatia la fatia, se luminédie intunereculu mintii omenescu, se aduca pre ómeni la cunoscinti'a ziditoriului lor, si cu patim'a si mórtea sa se rescum-pere genulu omenescu de etern'a osanda, careia prin peccatu s'a facutu vinovatu.

Tóte aceste alunecári vedemu cà din nesciintia au purcesu, — carea nesciintia este isvorulu tuturoru patimiloru. Sterpindu nesciinti'a, sterpimu isvorulu. Se lucrámu la sterpire.

Dar de unde vom incepe a lucrá? ca se pricepem mai ingraba, se facemu o asemenare cu o planta parasita, carea a inceputu a se uscá. De siguru vom ingrigi mai anteu de rade-cina, ca se-i vina umediéla de lipsa. Ramii de sar vescu, éra invioiéza, mugurii se bobocescu, se desfacu si dau frundie, flóri si frupte. Iata dar cà avemu se ingrigimu mai anteu de clasele de diosu, déca vom se urmámu natur'a. Se damu ce e de lipsa trupinii unui poporu déca voim, ca ramii, cari se desvólta din elu, se aiba viétia, déca voim se avemu fructe folositorie si intregi, éra nu unele cari se nu-si póta ajunge matoritatea, séu se fie stricate de vermi si se cada la cea mai mica suflare de ventu.

La poporu de in diosu in sus avemu se incepemu crescerea si cultivarea. Aici debue se ne straduim a versá lumin'a sciintiei. Atunci vom vedé reversandu-se viétia intr'ensulu, vom vedé cà se desvólta intr'ensulu interesu si energia pentru totu ce este bunu si folositoriu.

Ca se ajungemu inse unu rezultatu doritu in asta privintia, avemu lipsa de doi factori: de biserica si scóla. Acesti faptori si-aréta binefacerea lor, ori unde sunt in convenitul lor respectu. Biserica ne redica din trandavia cà ni aréta demnitátea nóstra, — scól'a ne invétia cum se manumim acésta demnitáte a nóstra. Biserica ni aréta tient'a nóstra: fericirea; scól'a ni da indreptariulu cum se ne portám, ca se putemu merge pe cale buna catra acésta tienta, adeca fericire. Biserica ni da midilócele pentru viétia viétoria, scól'a pentru viétia acést'a, ca intr'ensa, adeca in viétia acést'a se ne putemu face demni de cea buna fiétoria. Pentru cà nu e de ajunsu a sci cà debue se ajutam pre cei lipsiti, ci este de lipsa se scim si cum se cascigám midilócele cu cari se putemu ajutá, si tocm'a acést'a din urma are se ne invetie mai cu séma scól'a.

Legatur'a inire aceste dóue, si trecerea loru nu'a in alt'a, care in viétia practica e mai invederata, este de a se pazi la crescerea poporului, càci altmintrelea vom cultivá numai o parte dintr'ensulu si adeca intielegerea dar' nu si sufletulu. Séu ce e si mai reu, cultivandu-le deosebitu, vom véri desbinare in omu dandu-i dóue directiuni, si apoi din invetiatur'a invetiaturiloru, scim cá la doi Domni nu póte nimene se servésca.

Respectulu ce debde se-lu avemu catra aceste dóue si si ingrigirea de densele, sunt petri de mare pretiu pentru fundamentulu, nu numai a unui poporu, ci a întregi societati omenescu.

Si pana candu unu poporu nu se va interesá cu interesu adevératu si sinceru de amendóue, nu va fi fericitu pentru aceea, pentru cà negligendu-si biserica, isi neglege sufletulu, ómenii acestia apoi nu cunoscú de càtu joculu intereselor, si in astfeliu de casuri debue se ni esprimamu temerea, cà terenulu virtutii póte remané cu totulu nelucratu, desiertu.

Scól'a inse, care are se ne faca cunoscuti cu atáto lucruri de prin prejurulu nostru, cu relatiunile vietiei, debue si intogmita de asiá. Ea debue se incépa a dá poporului elemintele (inceputurile) si se-i deschida ochii mai anteu se le cunósca, apoi se le pretiuésca si apoi se le scie folosi. Gradulu celu d'anteiu elementariu séu incepatoriu, si acestu gradu ilu potu invetiá cu totii in scólele nóstre populare elementare.

In tipulu acést'a i vom deschide poporului ochii pentru ce este bunu si folositoriu, ilu vom redicá din nepesare si-lu vom indemná la lucru.

Viétia care ne ascépta in timpulu celu mai scurtu, va face inse si alte pretensiuni dela poporulu nostru, déca elu nu va voi a fi ingropatu de viu. Ea va cere ca si poporulu nostru se cunósca diferitele relatiuni sociale ale unei vieti mai complicate de càtu acelei patriarcali si simple de pana acum'a. Poporulu nostru debue se-i arétám mai multe cai pentru implinirea misiunei sale de cetatiénu. Elemintele pomenite nu vor fi de ajunsu, va debui se mai cunósca moduri prin cari productulu sudórei sale se-i aduca mai multu folosu; se cunósca insusirile obiectelor cari le produce elu singuru si care le afla pre séu sub pamentu produse de firea insasi; se scie pe unde se afla acelea si se potu procurá séu produce mai cu inlesnire, se scie ce folóse tragu ómenii altoru tieri mai naintate si ce facu cu folosirea acelor'a s. a. Unu altu soi de scóle ni se ceru unde se putemu castigá aceste cunoscintie despre lucrurile de feliulu arétatu, si acestea sunt scólele reale.

S'au pusu tóte acestea in lucrare, atunci am datu bas'a culterei poporului nostru. Pentru cà i-am nobilatu inim'a, l'am scosu din nepesarea de viétia; i-am datu interesulu catra ea; l'am condusu catra întreprinderi de totu feliulu, si prin acést'a i-am deschisu partile unei stári mai bune material, cu care póte, mai cu inlesnire, lucrá pentru interesele sale, pentru cultur'a sa superióra, pentru binele de pre pamentu si fericirea in ceriu. Toraculu-Mare in 24. Martiu 1873 st. v.

Demetriu Marcoviciu.
parochu.

Gestiunea Gradineloru de Copii.

(Kinder-Garten.)

Am adastatu a dobandi cunoscintie mai lamurite, propiindu-ne a combate din tóte puterile cursele periculóse ce incepe a intinde in tier'a nóstra germanismulu, in cari curse cu durere vedemu cà voesce a prinde persóne fórte sus asiediate prin positiunea lor sociala, si pe cari delicateti'a imprejurariloru nu ne permite a le numi.

Ceea ce ne-a facutu pe noi se damu crediementu celoru ce amu spusu, este faptul publicarii prospectului comitetului germanu de mai multe foi romane, si chiaru de *Diurnalulu de Bucuresci*, fóie oficiósa, fara a se desminti nici de acestu diurnal, nici de „*Presa*“, dinastic'a *Presa*, sfruntat'a catezantia a nemtiloru cari voiau se infintieze acele scoli cu fonduri romanesci, fondurile *Societatii romane de bine-facere*.

Si óre, nu eram noi in dreptu a da alarma chiaru cu risculu de a fi tacsati de revolutionari, turburatori, antropofagi, frumósele epitete cu care ne gratifica adesea cei de la „*Presa*“, cautandu a desceptá atentiunea parintiloru de familia, dandu-le pe facia machinatiunile urzite de D. *Hertz*, *Friedlander*, *Schultz*, *Grünwald* et comp?

In faci'a ignorantiei si indiferentiei culpabile ce lantuescu creerii ministrului destructiunii publice; in faci'a stárii deplorabile, in care se afla scólele nóstre de tóte gradele, cari n'au nici locale, nici profesori, — multumita incuragierii ce generalulu ministru le face pe totu momentulu aruncandu-i pe drumuri, — si solitudinei parintiloru orasiului, cari lasa pe copii poporului a báláci in mocirlele ce inconjura de ordinariu localele scóleloru mucigaite, igrasióse si fara acru, putemu noi remanea indiferenti, vedindu cà se patronéza si se subventionéza strainii cari au scoli modelu de curetiena si organizare, de o intretinere chiar in capital'a nóstra, sub nasulu guvernantiloru acestui nefericitu poporu?

Spre laud'a lor si spre rusinea nóstra, nemtii au scoli multu mai bune, multu mai proprii, cu localuri stabile, con-

struite espre, era nu vagabonde ca ale beduiniloru, dupa cum sunt mai tóte scólele nóstre din capitala.

Mérgea veri cine doresce se viziteze scól'a primara luterana din strad'a cu acelasi nume, scól'a catolica de la Baratia, institutul secundariu de fete S-t'a Mari'a de la Pitar-Mosiu, care a cuceritu dóue ulitie cu vastulu si frumosulu seu localu, institutul diaconeseloru de langa spitalulu de copii etc., si convinga-se despre acestu tristu adevéru.

Si se nu se créda cá suntem gelosi pe streini candu spunemu acést'a; nu, onóre loru cá-si intielegu *interesele* si datoriile loru de parinti; atátu mai reu pentru cei ce au ochi si nu vedu, minte si nu voescu se intieléga; atátu mai reu pentru noi cari, in tiér'a nóstra, nu suntem in stare a face nici cátu densii.

Si n'ar fi nimicu déca aceste scoli ar' fi simple institute de educatiune, déca n'ar ascunde sub aparenti'a incelatóre de centruri de lumina, scopuri oculte de propaganda fie *religiósa*, fie *politica*, si in acestu casu ele devinu pericolóse pentru tiér'a nóstra.

Organisatiunea cea buna a scóleloru nemtiesci atrage, lucru naturalu, pe unu mare numeru de copii romani, trimisi de parintii loru spre a-si primi instructiunea si educatiunea intrinsele, neprevédindu pericolulu, ce potu avé pentru viitorulu copiiloru loru.

Streinii ce le conduc, carora li se lasa o absoluta libertate, fara nici unu controlu din partea Ministeriului cultelor si instructiunii publice, au abusatu si abusa de indiferenti'a nóstra, de ignorantia nóstra mai bine disu, spre a indoctriná pe tinerile nóstre generatiuni cu credintie, cu sentimente, streine credintieloru si sentimenteloru nóstre romanesci. Diurnalele au semnalatu adesea abususulu comis de jesuitii ce conduc aceste institute; inse actualulu Ministru alu cultelor, in locu se i-a mesuri spre a curmá reulu, merse cu despretiulu pana acolo, in cátu, pe candu cerea desfiintiarea scóleloru normale, sub pretestu de economii, propunea subventiuni acestoru institute vatemátore tierei.

A da noi insi-ne arme streinismului contr'a nóstra, care chiar fara noi este destulu de redutabilu candu este sprijinitu din afara si din launtru, ar fi culmea neghiobiei; a se subventioná si patroná scólele nemtiesci, candu ale poporului nostru abia se sustienu, fiindu numai nisce simulacre de scoli, este a ride de nenorocirile sale, este a amári si mai multu veninulu cu care Regimulu ne adapa de atátu timpu.

Si se ne permita asemeni streini a le o spune si acum pe facia, verde, dupa cum scia a o spune romanulu: cá nu voimu se avemu in tiér'a nóstra cosmopoliti, ci romani cu inim'a si cu cultulu; nu voimu se avemu *cetateni romani cu inim'a nemtiésca, cu inclinari si doru catra Germani'a*, ci catra Romani'a, tiér'a ce i-a nascutu; nu voimu a creá statu in statu, ci voimu unu statu romanescu compactu, tare prin unitatea institutiuniloru sale, credintieloru si sperantieloru sale. Nu voimu ca prin neprevéderea nóstra se ne creemu singuri complicatiuni, cáci nu scimu ce ne póte aduce viitorulu. — Romani'a nu s'a sustienutu de cátu prin unitatea credintieloru sale, prin unitatea ignorantiei sale chiar, si nu voimu ca atunci, candu speramu a inauguré o era noua, mai fericita, se creemu tabere luminate, cu aspiratiuni altele de cátu cele ce sunt cerute de interesele tierii nóstre.

Éca pentru ce am fostu contr'a infintiarii unoru asemeni scoli astu-felu cum ni se propunéu, si ne-amu miratu cum *Diurnalulu de Bucuresci* nu vedea delicat'a positiune in care pune *Societatea de bine faceri* in facia poporului, lasandu a se intielege cá ea patronéza astu-felu de institutiuni streine. Ne-am miratu cá nici pe *Presa*, multu dinastic'a *Presa*, nu a scandalisat-o acésta veste, cáci a tacutu tacerea momentului!

Este adevératu, cum amu spus noi, cá nemtii din capitala au formatu unu comitetu compus din DD. *Hertz, Schultz, Grünwald, Friedlander et &*. cu scopu de a infintiá scoli *Fröbeliane*; este asemena adevératu cá ei, nevoindu a le infintiá cu banii loru, — si acést'a probéza generositatea personogieloru ce compunu comitatulu. — au cerutu patronagiulu societatii de bine faceri, sciindu fara indoéla cá romanii, vedindu acésta patronare, voru veni de siguru a se asociá indatu cu densii, si astu-felu voru potea fórte lesne a-si procurá fondurile de cari au trebuintia.

Prevederea si calculile loru inse i-a insielatu.

Suntem fericiti a constatá cá insinuatunile germanismului n'au gasitu ecou nici intre membrii societatii de bine facere, nici in vre o alta inima romanésca, respundiendu-se comitatului germanu prin indiferenti'a cea mai complecta, in cátu ni se afirma cá aru fi si renunsiatu la ideia sa.

Ceva mai multu: pe candu nemtii cu unghiile tocite se retragu umiliti din arena, romanii sunt pe cale a-si dotá tiér'a cu asemenea scoli, astu-felu dupa cum dorému si le cerému noi, cu romani prin romani, cu gradinarese romane, cu fonduri romanesci.

Aflamu cá Efori'a spitaleloru a luatú iniciativ'a a introduce in clasele superióre séu normale ale orfelinatului Elen'a Dómn'a, metodele de invetiamentu *Fröbeliane*, cu scopu de a prepará institutrice apte a dirige scólele romanesci ce-si propune a infintiá.

Persóne cari au visitatu Asilulu Elen'a Dómn'a ne afirma cá au vediutu dejá progrese remarcabile, realizate in scurtu timpu de catra elevele acestui institutu, in cátu copile de 3—5 ani, aduse numai de câte-va septemani de la doici, esecuta, sub directiunea elevelor superióre, cu o facilitate eststraordinara, mai tóte jocurile cu cantece in limb'a romana, cu arii romanesci.

Éca dar' deslegatu si acestu nodu gordianu pe care nilu pune chiaru noua inainte unii din sustienatorii germanismului. adeca imposibilitatea de a se infintiá asemeni scoli prin romani si de romani. Taca dar' cabalele cá romanii nu potu face nimicu fara streini, nu potu intreprinde nimicu prin ei insusi. Romanulu póte face totu candu voesce, a probat-o in totu-dé-una.

Si ceea ce ne pune in positiune a anuncia cá siguru lectoriloru nostri cá peste curendu capital'a va fi dotata cu asemeni scoli romanesci, este declararea facuta in camera, cu ocaziunea discutiunii bugetului Instructiunii Publice, de catra Presedintele Camerii, Presedintele Societatii de bine facere, unulu din eforii dirigenti ai Asilului Elen'a Dómn'a, D. Dimitrie Ghic'a. Pe candu D. Leon Ghic'a luase cuventulu spre a cere Ministriului generalu introducerea in tiér'a nóstra a scóleloru *Fröbeliane*, si pe candu furiosulu Ministru clatiná din capu cu violintia ca apucatu de friguri, — cací, dupa sistemulu D-sale de luminarea poporului, trebuie a se desfiintiá si scólele ce le avemu, ne cum a mai introduce sisteme noi, — Domnulu D. Ghic'a declara cá Efori'a este pe cale a infintiá in câte-va centruri a le capitalii sistemulu de scoli cerute.

In urm'a acestoru declarari, nu mai avemu indoiala cá Efori'a spitaleloru va face totu posibilulu, pe de o parte a da tóta desvoltarea ceruta Asilului Elen'a Dómn'a — ce este singurulu Institutu candu va fi deplinu finitu, care se póta rivalisá cu Institutulu catolicu S-t'a Mari'a, — ér' pe de alta a face ca micile scoli séu gradini se nu lase nimicu de doritu, spre a probá inca o data streiniloru cá a trecutu er'a amestecului loru in institutiunile nóstre interióre.

Se damu probe cá suntem matori, cá ne intielegemu si noi datoriile si interesele nóstre de parinti si romani, si atunci, prin forti'a lucruriloru chiar, ii vomu face pe streini se ne respecte. Se le aretamu prin fapte serióse cá, in valea Dunarii, se afla unu poporu inteligentu care nu voesce a se mai lasá condusu de fráu ca o vita necuventátore, ci unu poporu viguros si plinu de viétia de care sunt invitati a tiene séma de aci inainte. „Telegr.“ *din Bucuresci*.

VARIETATI.

= *Ajutóriele de la statu, ce se dedeou invetiatoriloru pana acum'a*, pentru viitoru — dice rescriptulu ministerialu din 6. martiu a. c. Nr. 4314. — se vor dá numai acelora invetiatori cari au suferitu prin ceva nenorocire, precum: focu, apa, morbu, grindini scl. séu cari, dupa unu servitiu lungu, au devenitu neputinciosi. La recursele loru se alature atestate autenticate.

= *Necrologu*. Eugeniu *Hackmann*, episcopulu gr. or. alu Bucovinei (la guvernulu din Vien'a: archiepiscopu si mitropolitu) a repausatu. Dumnedieu se-i ierte peccatele!

= *Necrologu*. Bravulu si zelosulu preotu din Madrigesci, Parteniu *Bascarau*, a repausatu in etate de 54 de ani, si 32 alu preotiei, in cari cu multu zelu si cu resultatu bunu a lucratu pentru biserica, scóla, si pentru tóte interesele credinciosiloru sei. Ilu gelesce fiulu seu *Massimu Bascarau* preotu in S. Bucéva dimpreuna cu soti'a sa, si toti cunoscutii pe cari ii dóre de perderea ce a suferitu binele de comunu. Fie-i tierén'a usiór'a si memori'a eterna! — Inatu *Bugarinu* invetiatoriu.

De santele serbatori, numerulu viitoriu alu foi nóstre va apéré numai la duminec'a Tomei.

Respunsuri: „Aplicarea §-lui 24. din Org. prov.“ Pentru aceea este Statutul ca se nu lasati abusuri. Ar fi peccatu a apelá la publicitate, pentru unu reu atátu de micu, ce trebuiesce lecutu chiár la DVóstre a casa in comitetulu parochialu.

Dlu G. G. in *Criciova*: Multiemimu cá ne-ai facutu atenti.